

PLANTES I AIGUA.

Campanya de sensibilització per a l'estalvi d'aigua en patis, jardins i corrals.

PLA D'ACCIÓ PER L'ENERGIA SOSTENIBLE I EL CLIMA



L'aigua, element clau

L'aigua és un element clau per la subsistència dels éssers vius i del conjunt dels ecosistemes. A nivell humà suposa un recurs imprescindible per al desenvolupament de la societat en general i a nivell particular per la vida diària de les persones. Però, a la vegada, aquest fet ha provocat que sovint es banalitzí l'ús i el consum d'aigua arribant a situacions de malbaratament. A nivell local i personal, qualsevol acció que es pugui dur a terme per optimitzar el seu consum i promoure l'estalvi d'aigua serà beneficiosa en la carrera per la lluita i adaptació a les conseqüències derivades del canvi climàtic, com és la variació en el règim pluviomètric i l'augment gradual de la temperatura.

PART I. PERQUÈ FER UN JARDÍ AMB PLANTES AUTÒCTONES?

Les plantes autòctones són més resilientes a l'hora de suportar les condicions del clima de la zona, i per tant, en el cas el clima mediterrani, són més eficients en l'aprofitament de l'aigua i resistents als períodes de sequera. A la vegada proporcionen aliment a espècies silvestres com aus i insectes, afavorint així la biodiversitat local.

1.1.Com podem fer jardins més eficients en consum d'aigua.

REDUIR EL CONSUM D'AIGUA EN JARDINS QUE JA TENIM A CA NOSTRA.

Si bé és cert que moltes espècies vegetals que es venen utilitzant tradicionalment en les cases mallorquines i solleriques, i que li donen un caràcter propi, són realment espècies atlòctones (exòtiques) que poden tenir un consum d'aigua més elevat, es pot intentar compatibilitzar i millorar l'ús de l'aigua sense necessitat d'haver de canviar tots els cossiols. S'ha de tenir en compte:

-Hora del dia en la que es realitza el reg. Existeixen diverses opinions al respecte: primeres hores del dia o al vespre/nit. Tenir en compte especialment en el nostre clima, que durant els mesos d'estiu s'aconsella regar quan la temperatura de la terra no sigui elevada per a que l'aprofitament de l'aigua sigui més eficient.

-Redistribució de les plantes: les plantes que estan en cossiols posar-les al lloc més adequat segons necessitat de sol/ombra per reduir necessitat de reg. Les zones de sol a migdia i horabaixa són més adequades per plantes que necessiten més sol i són més resistents a la sequera.

-Instal·lació de dispositius per millorar el reg i disminuir la quantitat d'aigua utilitzada com el goteig.



JARDINS DE NOVA CREACIÓ DE BAIX CONSUM HÍDRIC

-Utilització de plantes de baix consum hídric autòctones i exòtiques no invasores.

-Planificació prèvia del jardí : selecció de les plantes i conèixer els requeriments de llum i aigua de les espècies que elegim, conèixer el tipus de terreny que tenim, zones més ombrívols/assolellades, incidència del vent, capacitat de retenció d'aigua del nostre sòl, etc.

-Agrupar les plantes sembrades segons necessitat de reg.

- Plantació a major profunditat per afavorir l'expansió de les arrels en la cerca d'aigua.
- Crear zones d'ombra amb la plantació d'arbres i baix els quals es poden plantar espècies ombrívoles.
- L'entapissat de les parets que envolten el jardí amb plantes enfiladisses esmorteirà la calor que rebí de la radiació directa del sol.
- Creació de bardisses de vegetació enlloc de murs i parets com a tallavents, afavoreix un pas de l'aire i vent més dispers i menys violent, de manera que no asseca tant el terra ni la vegetació.
- Realitzar correccions en la qualitat del sòl de manera que tenguí un balanç d'infiltració i retenció d'aigua adequat. Els sòls massa argilosos tenen poc drenatge i produeixen més embassament d'aigua, en els sòls massa arenosos l'aigua transita ràpidament cap a capes més profundes fent que no es retengui tanta humitat que pugui estar disponible per les plantes (sòls amb un 25 % d'argiles i parts semblants d'arenes i llims, anomenats sòls francs, són els més adequats).
- Creació de recobriments o "mulchings" que impedeixen l'escalfament excessiu del terra, redueixen l'escorrentia superficial, etc. I si són recobriments orgànics, a més, fertilitzen el sòl.



1.2. Algunes plantes recomanades pels seus requeriments hídrics

Trobam diverses espècies, tant autòctones com allòctones o que han estat cultivades i sembrades tradicionalment dins el Mediterrani, que poden ser adequades pels seus requeriments de reg més baixos i major resistència a la sequera. El que s'ha de tenir en compte i conèixer a l'hora d'utilitzar plantes allòctones és quin caràcter invasor tenen per a que, a mig i llarg termini, no es puguin "escapar" dels nostres jardins i suposin un problema mediambiental.



LLISTAT D'ALGUNES DE LES ESPÈCIES DE PLANTES AUTÒCTONES I ALLÒCTONES RECOMANADES.

Nom científic	Nom comú	Autòctona/ Allòctona	Requeriments
<i>Salvia rosmarinus</i>	Romaní	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Santolina chamaecyparissus</i>	Camamilla	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Lavandula dentata</i>	Garlanda	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Teucrium capitatum</i>	Herba de Sant Ponç	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Pistacia lentiscus</i>	Mata	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Cistus monspeliensis</i>	Estepa llimonenca	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Hypericum balearicum</i>	Estepa Joana	Autòctona (endèmica)	Sol i poca aigua
<i>Anthyllis cytisoides</i>	Botja de cuques	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Chamaerops humilis</i>	Garballó	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Olea europaea</i> var. <i>sylvestris</i>	Ullastre	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Rhamnus alaternus</i>	Llampúdol	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Arbutus unedo</i>	Arbocera	Autòctona	Mig sol i reg mitjà
<i>Laurus nobilis</i> *	Llorer	Autòctona	Sol i reg mitjà
<i>Viburnum tinus</i>	Marfull	Autòctona	Mig sol i poca aigua
<i>Myrtus communis</i>	Murta	Autòctona	Sol i reg mitjà
<i>Jasminum</i> sp*	Gessamí	Allòctona	Sol i reg mitjà
<i>Lonicera implexa</i>	Xuclamel	Autòctona	Mig sol i poca aigua
<i>Bougainvillea</i> sp*	Buguenvítlea	Allòctona	Sol i poca aigua
<i>Punica granatum</i>	Magraner	Allòctona	Sol i reg mitjà
<i>Celtis australis</i> *	Lledoner	Autòctona	Sol i poca aigua
<i>Tillandsia</i> sp*	Clavell d'aire	Allòctona	Mig sol i molt poca aigua

<i>Crassula ovata</i> *	Planta de la sort	Al·lòctona	Sol i poca aigua
<i>Cycas revoluta</i> *	Xiques	Al·lòctona	Mig sol i reg moderat

*Plantes clàssiques dels patis i corrals de Sóller. Trobareu més informació al llistat de plantes al·lòctones més freqüents al punt 2.2. d'aquest document.

Us podeu descarregar el tríptic informatiu al web de l'[Ajuntament de Sóller](#)

Podeu trobar més informació sobre l'ús de plantes autòctones i la xerojardineria en els següents documents:

[*Manual de substitució de plantes exòtiques per plantes autòctones de les Balears. Quadern de Natura, 43. Govern de les Illes Balears. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural.*](#)

[*Guía práctica de xerojardinería. Fundación Ecología y Desarrollo. Gobierno de Aragón, Ayuntamiento de Zaragoza, ACESA, Ibercaja y Fundación AVINA.*](#)

Informació general sobre les plantes del Mediterrani occidental:

[Herbari Virtual del Mediterrani Occidental](#)

PART II. RESULTATS DE LES ENQUESTES I VISITES A CASES PARTICULARS.

Dins el marc de la campanya de sensibilització per l'estalvi d'aigua en patis, jardins i corrals, es varen posar a disposició de la població del municipi enquestes per a recopilar informació sobre les plantes que tenim als nostres patis i jardins i quin ús es fa de l'aigua pel reg d'aquestes plantes. Paral·lelament es varen realitzar visites a diversos patis, corrals i jardins particulars per tal d'agafar informació directa de la tipologia de plantes més habituals que es solen tenir a les cases.

2.1. Enquestes

Pel que fa a les enquestes, 25 persones participaren, els mesos de juliol a setembre de 2025, donant informació sobre el tipus d'habitatge, espècies de plantes presents, requisits d'aquestes, pràctiques de reg, etc. Es pot consultar el formulari complet [aquí](#).

L'anàlisi de les dades indica que un 56% dels participants habiten una casa amb jardí, seguit de casa o pis amb balcó o terrassa amb un 24% dels enquestats.

Pel que fa a la **quantitat de plantes**, la majoria dels participants (64%) afirmen tenir més de 20 plantes i/o cossiols a casa seva. Només el 12% tenen entre 1 i 10 plantes.

Gairebé el 57,5% de les plantes es tenen en cossiols i/o pasteres, mentre que el 42,5% estan sembrades directament a terra.

Pel que fa al **tipus de vegetació**, més de tres quartes parts dels enquestats assenyalen tenir arbres i també plantes o arbusts autòctons. Per altra banda el 40% dels enquestats inclouen plantes o arbusts no autòctons en els seus habitatges i un 48% respecte al total d'enquestats, tenen plantes enfiladisses, anuals i plantes de fulla grossa i/o ample.

Sobre el coneixement dels requeriments de les plantes que es tenen, un 40% afirma que sap les necessitats de les seves plantes, un 48% que d'algunes d'elles i el 12% no en té coneixement.

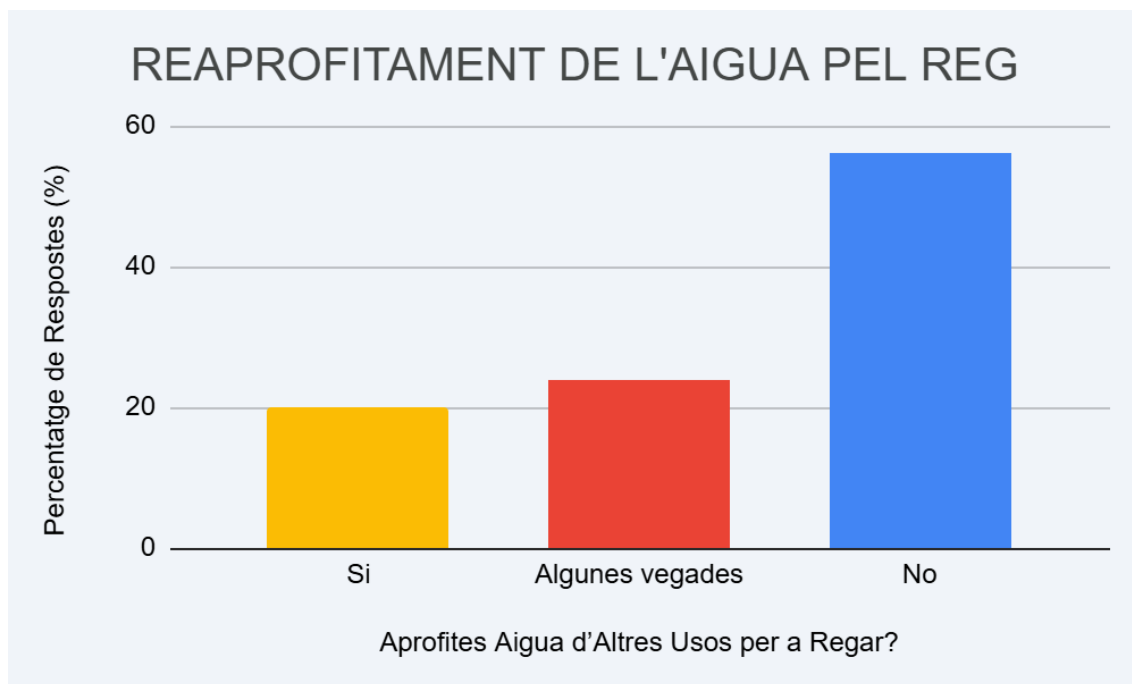
Les **pràctiques de reg** en termes de freqüència i moment del dia són generalment adequades per a l'eficiència hídrica, però la quantitat total d'aigua utilitzada presenta una àmplia variació.

Hi ha una forta preferència per regar al vespre/nit (52,0%) o a l'horabaixa (36,0%), la qual cosa és una pràctica eficient per evitar l'evaporació, encara que per l'activitat de la planta aprofita millor l'aigua durant les primeres hores del dia quan la temperatura encara no és elevada. La freqüència més habitual, tenint en compte que es fa referència al període de l'any en que no hi ha pluges, és d'1-2 vegades per setmana (52,0%), cosa que suggereix un ús moderat de l'aigua. Només un 4,0% rega cada dia.

En referència a la **quantitat d'aigua utilitzada per al reg**, un 48,0% dels enquestats utilitza més de 20 litres. La tendència és a utilitzar més aigua en els habitatges amb major nombre de plantes, tal com mostra la taula següent.

	<i>1-10 plantes</i>	<i>11-20 plantes</i>	<i>Més de 20 plantes</i>
<i>1-10 L</i>	66,7%	66,7%	12,5%
<i>11-20 L</i>	0%	33,3%	18,8%
<i>Més de 20 L</i>	33,3%	0%	68,8%

Aprofitament d'aigua: com es mostra al gràfic, el 56,0% dels enquestats respon que NO aprofita aigua d'altres usos (aigua de fregar, netejar vidres, etc.) per regar les plantes, cosa que assenyalava una gran oportunitat per promoure pràctiques d'estalvi d'aigua. Només el 20,0% ho fa de manera habitual.



2.2. Resultats de les visites a cases particulars

En aquest punt es fa una aproximació a les espècies de plantes més comunes als petits jardins particulars de Sóller.

Dins aquesta secció també hi consta la informació que s'ha recollit realitzant recorreguts a la recerca d'alguns dels carrers que tradicionalment són adornats amb diferents cossiols. Moltes de les espècies de plantes que habitualment trobam tant en aquests carrers com en el patis particulars són espècies no autòctones i amb requisits de reg moderat. El fet de situar aquestes plantes en zones ombrívols minimitza el reg i fa que creixin vigoroses, donant un caràcter molt genuí als carrers, entrades de cases i corrals del municipi. Aquestes espècies de plantes són també àmpliament utilitzades arreu de Mallorca, fet que fa que fins i tot se'ls doni popularment la categoria de plantes típiques de possessions i patis mallorquins: canyes, cintes, falgueres, etc.

Gran part dels habitatges que es troben al centre de Sóller conserven encara les entrades més o menys àmplies de les cases (utilitzades antigament per tenir-hi estris de feinejar de la casa, telers, per entrar les bísties, carruatges) i corrals a la part posterior. La majoria dels corrals visitats eren inicialment horts que, entre finals del segle XIX i principis del XX s'anaren transformant en zones enjardinades. Aquests corrals disposaven de pou o hores d'aigua d'alguna font i, a dia d'avui, sovint s'hi mesclen plantes ornamentals amb tarongers, llimoneres i altres fruiters. Són espais que solen tenir zones més ombrívols on, freqüentment, s'hi han situat les plantes que no requereixen tant de sol formant racons que es repeteixen, tant en disposició com en espècies de plantes, en la majoria de cases visitades.



Corral amb el trespol encimentat i amb pou al fons.



Empedrat decoratiu antic d'un corral d'una casa del centre de Sóller.

Els carrers on hi ha més presència de cossiols, com s'ha comentat anteriorment, solen ser carrers estrets o raconades ombrívols on la llum directa del sol hi arriba poques hores. Les espècies de plantes que hi trobam destaquen més per la frondositat i verdor del fullatge que no per la seva floració.



Cossiols decorant els carrers empedrats i ombrívols del municipi.



Racons com les fonts d'alguns carrers són llocs habituals on decorar amb plantes



Portal acompanyat amb les plantes ornamentals habituals.

LLISTAT DE PLANTES ALLÒCTONES FREQUËNTS A CORRALS, PATIS I JARDINS

Encara que trobam presents espècies vegetals pròpies de la conca mediterrània, és rellevant la presència habitual d'espècies d'origen allòcton tan integrades dins la nostra memòria que les acceptam com a pròpies. A continuació es detalla un llistat d'algunes de les plantes més habituals.

-Canyes (*Aspidrista elatior*): planta originària del sud del Japó, de la família de les asparagàcies. Es té constància que va ser introduïda a Europa a principis del segle XIX per un jardiner anglès. Planta resistent, de requeriments hídrics baixos si es té en un lloc ombrívol i amb poca llum directa del sol.



-Clívia (*Clivia* ssp, les més habituals *C. nobilis* i *Clivia miniata*): planta originària de Sudàfrica, de la família de les amaritlidàcies, el gènere va ser cultivat per primera vegada per una aristòcrata anglesa, de qui reb el nom. L'espècie *miniata*, més estesa actualment va ser introduïda uns anys després, a mitjans segle XIX. Requeriments similars a l'anterior, amb reg més regular.



-Falguera (*Neophrolepis* spp, possiblement *N. exaltata* i *N. cordifolia*): depenent de l'espècie, originari d'Amèrica central i del sud, o del sud-est asiàtic. No hi ha acord en quina família de falgueres està inclòs. Segons la varietat necessita més o menys humitat ambiental i reg, però creix millor en zones d'ombra o sol indirecte. Molt cultivada arreu del món amb diferents varietats. Possiblement introduïda aquí com a ornamental també dins el segle XIX quan hi va haver un auge de cultiu de diverses espècies de falgueres a Europa dutes des de les colònies tropicals.



-Filodendre, costella d'Adan (*Monstera deliciosa*): nativa de les selves tropicals d'Amèrica central i del sud, de la família de les aràcies, és una planta semienfiladissa. Creix bé en zones de llum no directe i humitat però sense excés d'aigua. Com les espècies vistes fins ara, es va començar a exportar a Europa a mitjans segle XIX, tenint un ressorgiment en la seva utilització com a planta ornamental en els anys 50 del segle XX.



-Clavell d'aire o clavell de vent (*Tillandsia aeranthos* i *T. bergerii*): família de les bromeliàcies, originaria de Sud-Amèrica. Es tracta d'una planta epífita, molt ben adaptada a les nostres condicions climàtiques. Creix bé penjada a zones airejades millor sense sol directe. És convenient ruixar-los amb aigua en esprai en els moments de major calor de l'estiu. Es va introduir a Europa en el segle XVIII consolidant-se el seu ús ornamental al llarg dels segles següents.



-Cirerer de Betlem de jardí, llorer d'Alexandria (*Ruscus hypoglossum*): nadiu del sud d'Europa i conca mediterrània, aquí tenim l'espècie *aculeatus*, utilitzada també en els nostres jardins. Família de les liliàcies. És una planta de llocs ombrívols i humits, encara que aguanta bé la sequedat quan ja està ben arrelat. Cultivat en els jardins britànics ja en el segle XVI.



-Planta dels diners, de la sort o planta de jade (*Crassula ovata*): planta de la família de les crassulàcies, és nativa del sud d'Àfrica. Com altres plantes originàries d'aquella regió, s'adapta molt bé a la climatologia de Mallorca, aguantant bé la calor, la falta d'aigua i els hiverns suaus. Es troba registrada en cultius europeus des del segle XVIII. La podem ubicar a sol directe o semi ombra. Possiblement el seu simbolisme i resistència ha fet que s'hagi popularitzat el seu cultiu.



-Cinta (*Chlorophytum comosum*): planta tant d'exterior com d'interior, de la família de les asparagàcies i que es nativa de l'Àfrica tropical i Sudàfrica. De creixement ràpid i requeriments hídrics de moderats a baixos si es té a un lloc ombrívol i amb poca llum directa del sol. Com moltes altres plantes exòtiques ornamentals va ser introduïda al llarg del segle XIX a Europa.



-Clívia blava, agapant ([Agapanthus spp](#)): planta nativa de Sudàfrica, de la família de les amaril·lidàcies. Toleren el sol i llocs a mitja ombra. Necessiten reg abundant durant la primavera i estiu. Va ser introduïda a Anglaterra durant la primera meitat del segle XVII. El seu nom significa literalment flor de l'amor.



-Acant (*Acanthus mollis*): planta originària d'Àfrica occidental i Àsia Menor, de la família de les acantàcies. Creix millor en zones de mitja ombra, amb certa humitat. Reg de moderat a abundant, així i tot tolera certa sequera. Pot escapar fàcilment dels jardins esdevenint invasora. Ja apareix esculpida en els capitells corintis de l'antiga Grècia.



-Cintetes, cintes del Japó (*Ophiopogon jaburan*): planta originària de Japó i altres regions d'Àsia oriental, de la família de les asparagàcies. Requereix humitat constant però sense quedar embassada, i llocs a mitja ombra. A finals del segle XIX ja apareixien en el catàleg d'un conegut viverista de Madrid.



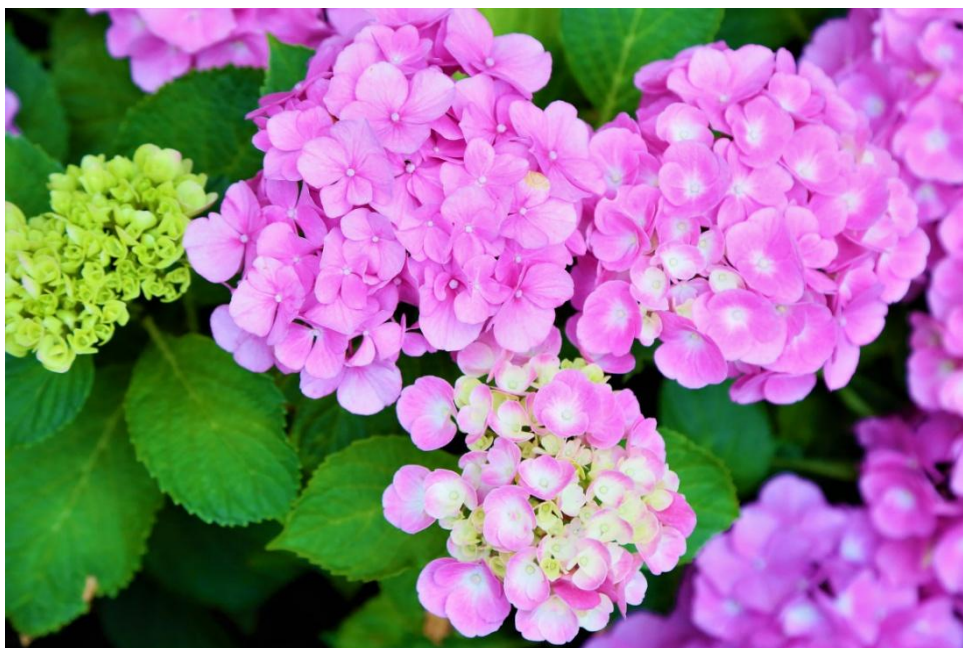
-Rosers (*Rosa spp*): de la família de les rosàcies, es tenen indicis de la domesticació i cultiu de l'espècie silvestre ja a l'antiga Xina. Es consideren rosers antics les varietats anteriors a 1867. A la majoria de jardins trobam peus de rosers ornamentals, alguns d'ells ja es trobaven allà quan el propietari va adquirir la casa, sempre els hi ha vist o recorden que van ser plantats pels padrins. En la nostra regió trobam diferents representants silvestres.



-Violeta (possiblement *Viola odorata*): família de les Violàcies, nativa d'Europa i Àsia, trobam aquí alguns representants silvestres. Molt utilitzada per enjardinar zones del patí o jardí. És ideal per zones amb un cert grau d'insolació a l'hivern però que són més fresques i ombrívoles a l'estiu. Reg moderat.



-Hortènsies (*Hydrangea macrophylla*): inclou plantes natives d'Àsia i d'algunes zones d'Amèrica, de la família de les hidrangeàcies. Les hortènsies requereixen sòls àcids (aquí abunden els sòls més calcaris, que són de caràcter bàsic), semi-ombra i reg moderat. No aguanten bé les gelades ni el sol directe. Les primeres hortènsies arribaren a Europa dins la primera meitat del segle XVIII, convertint-se en plantes ornamentals molt populars dins el segle XIX. El nom comú ve donat en honor a una dama francesa.



-Geranis (*Pelargonium* spp): són de la família de les geraniàcies, i engloben gran part dels geranis ornamentals; les quals tenen el seu origen al sud d'Àfrica. Requisits: sol o mig-sol i reg de baix a moderat. Popularment s'anomenen vaumes o vaumeres, encara que segons el diccionari Alcover-Moll, aquest nom fa referència a les malves, de la família de les malvàcies. Vàren ser introduïts a Europa pels holandesos i alemanys durant el segle XVII, desenvolupant-se el cultiu de diferents varietats i guanyant popularitat al llarg del segle XVIII i XIX.



-Herba llúissa (*Aloysia citrodora*): de la família de les verbenàcies, aquest arbust caducifoli tan nostrat és realment originari d'Amèrica tropical i molt cultivat per les seves propietats medicinals i aromàtiques. Tolera bé ple sol encara que en climes calorosos és millor situar-lo a mitja ombra. Necessita reg regulars durant l'estiu. Va ser introduïda a Europa en el segle XVII i reb el seu nom en honor a la Reina Maria Luisa de Parma.

-Xiques, ciques (*Cycas revoluta*): planta originària del sud del Japó, de la família de les cicadàcies. Es considera un fòssil vivent. Molt utilitzada en els hivernacles i jardins d'hivern d'Europa i la Península durant el segle XIX. Pot créixer a sol i mitja ombra, amb reg moderat, encara que un cop establerta tolera certa sequera.



- Bignònia rosa (*Podranea ricasoliana*): planta enfiladissa originària de Sudàfrica, de la família de les bignoniàcies. Prefereix zones de sol o mitja ombra i reg de moderat a abundant, així i tot s'adapta molt bé a les condicions del nostre clima i creix amb rapidesa, fet que li dona un alt potencial invasor. Aquí és utilitzada àmpliament en les pèrgoles i parets de jardins, escapant-se amb facilitat a jardins veïnats i altres zones verdes.



-Glicina (*Wisteria sinensis*): planta enfiladissa caducifòlia, de la família de les fabàcies, originària d'Àsia i introduïda a Europa a principis del segle XIX. Prefereix llocs amb sol o mitja ombra, reg regular durant el creixement de la planta jove, després és important controlar-la amb podes per evitar un creixement excessiu.



-Gessamí (*Jasminum* spp, el més comú *officinale*): planta enfiladissa originària de l'Àsia central, de la família de les oleàcies. Especialment al sud de la Península té el punt àlgid de cultiu i utilització durant el domini àrab. Requereix sol o semiombra i reg regular durant l'estiu per a tenir un creixement correcte.

-Buguenvítlea (*Bougainvillea* spp): planta enfiladissa nativa d'Amèrica del sud, de la família de les nictaginàcies. Requereix sol directe i reg abundant durant el creixement, un cop establerta aguanta bé la sequera. Descoberta per P. Commerson, en l'expedició del francès Louis Antoine de Bouganville al segle XVIII, i possiblement per la seva ajudant botànica Jeanne Baret, que viatjava d'incògnit amb ell. La introduïren a Europa de tornada de la seva expedició.

AGRAÏR a totes les persones que han aportat els seus comentaris i informació per a aquest treball, i a aquelles que m'han deixat visitar els seus jardins i corrals.

RECURSOS WEB CONSULTATS

Ayuntamiento de Madrid. Colección de fichas Plantas de jardinería antigua-plantas de interior (I a IX). [https://www.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/ZonasVerdes/Parques/Estufas_del_Retiro_Vivero/2022/pdf/Estufa%207/05_Plantas%20jardiner%C3%ADa%20antigua%20\(V\).pdf](https://www.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/ZonasVerdes/Parques/Estufas_del_Retiro_Vivero/2022/pdf/Estufa%207/05_Plantas%20jardiner%C3%ADa%20antigua%20(V).pdf)

Arbres i Palmàcees del Mediterrani. Guia pràctica per reconèixer-los. Fitxa d'*Ophiopogon jaburan*, <https://arbresmediterrani.wordpress.com/>

Àrea de Botànica. Departament de Biologia. UIB. Herbari virtual del Mediterrani Occidental. <https://herbarivirtual.uib.es/>

Asociación Española de Centros de Jardinería. Fitxes d' *Aspidrista elatior*, *Clivia miniata*, *Agapanthus* spp, *Acanthus mollis*, *Cycas revoluta*, *Jasminum* spp. <https://www.verdeesvida.es/>

Aventura botànica. Cuidados de plantas y fichas descargables. Fitxa de *Chlorophytum comosum*. *Viola odorata*. <https://aventurabotanica.com/planta/chlorophytum-comosum/>

Azu Factoria Natural. Fitxa d'*Aloysia citrodora*. <https://azufactorianatural.com/2025/06/09/hierbaluisa-la-reina-del-jardin/>

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural. Govern de les Illes Balears (2025). *Manual de substitució de plantes exòtiques per plantes autòctones de les Balears*. Quadern de Natura, 43. <https://www.caib.es/sites/proteccioespecies/f/493305>

Editorial Moll i IEC (2000). *Diccionari català-valencià-balear*. <https://dcvb.iec.cat/>

El Mundo -Diario digital. Información de *Bougainvillea* spp. <https://www.elmundo.es/elmundo/2012/01/12/natura/1326398168.html>

Entrecactus. Fitxa de *Crassula ovata*. [https://www.smgrowers.com/products/plants/plantdisplay.asp?plant_id=1402#:~:text=Common%20names%20for%20this%20plant,USDA\)%20as%20BPI60359%2D1926](https://www.smgrowers.com/products/plants/plantdisplay.asp?plant_id=1402#:~:text=Common%20names%20for%20this%20plant,USDA)%20as%20BPI60359%2D1926).

Europe in bloom. *Pelargonium for Europe*. Fitxa de *Pelargonium*. <https://pelargonium-for-europe.com/es/press/el-geranio-la-evolucion-de-una-planta-de-300-anos-de-historia/>

Fundación Ecología y Desarrollo (2000). *Guía práctica de xerojardinería*. <https://diario.madrid.es/cieacasadecampo/wp-content/uploads/sites/61/2020/08/Gu%C3%ADa-pr%C3%A1ctica-de-xerojardiner%C3%ADa.pdf>

Hogarmanía (2009). Fitxa de *Neophrolepis* spp. <https://www.hogarmania.com/jardineria/fichas/plantas/nefrolepis-11510.html>

Infojardín. Artículos de jardinería y fichas de plantas. Fitxa d'*Hydrangea macrophylla*, *Podranea ricasoliana*, *Wisteria sinensis*. <https://fichas.infojardin.com/arbustos/hydrangea-macrophylla-hortensia.htm>

National Garden Bureau (2025). Fitxa de *Monstera deliciosa*. <https://ngb.org/year-of-the-monstera/>

Puig, G (2021) a FORAVILA VERD. *Clavells de vent, vivint de l'aire del cel*. <https://www.foravila.net/reportatges/clavells-de-vent-vivint-de-laire-del-cel/>

San Marcos Growers Wholesale Nursery, Santa Barbara, California. Fitxa de *Ruscus hypoglossum*. [https://www.smgrowers.com/products/plants/plantdisplay.asp?plant_id=1402#:~:text=Common%20names%20for%20this%20plant,USDA\)%20as%20BPI60359%2D1926](https://www.smgrowers.com/products/plants/plantdisplay.asp?plant_id=1402#:~:text=Common%20names%20for%20this%20plant,USDA)%20as%20BPI60359%2D1926).

World History Enciclopedia en español. Fitxa de *Rosa* spp. <https://www.worldhistory.org/trans/es/2-2264/breve-historia-de-la-rosa/>

Document elaborat per GEAN.

